

**ACTES DEL VII CONGRÉS
DE L'ASSOCIACIÓ HISPÀNICA
DE LITERATURA MEDIEVAL**
(Castelló de la Plana, 22-26 de setembre de 1997)

Volum II

EDITORS:
SANTIAGO FORTUÑO LLORENS
TOMÀS MARTÍNEZ ROMERO

**UNIVERSITAT
JAUME·I**

BIBLIOTECA DE LA UNIVERSITAT JAUME I. Dades catalogàfiques

Asociación Hispánica de Literatura Medieval. Congreso Internacional (7è : 1997 : Castelló de la Plana)

Actes del VII Congrès de l'Associació Hispànica de Literatura Medieval : (Castelló de la Plana, 22-26 de setembre de 1997) / editors, Santiago Fortuño Llorens, Tomàs Martínez Romero. — Castelló de la Plana : Publicacions de la Universitat Jaume I, 1999

3 v. ; cm.

Bibliografia. — Textos en català i castellà

ISBN 84-8021-278-0 (o.c.). — ISBN 84-8021-279-9 (v. 1). — ISBN 84-8021-280-2 (v. 2). — ISBN 84-8021-281-0 (v. 3)

1. Literatura espanyola-S. X/XV-Congressos. I. Fortuño Llorens, Santiago, ed. II. Martínez i Romero, Tomàs, ed. III. Universitat Jaume I (Castelló). Publicacions de la Universitat Jaume I, ed. IV. Títol.

821.134.2.09"09/14"(061)

Cap part d'aquesta publicació, incloent-hi el disseny de la coberta, no pot ser reproduïda, emmagatzemada, ni transmesa de cap manera, ni per cap mitjà (elèctric, químic, mecànic, òptic, de gravació o bé de fotocòpia) sense autorització prèvia de la marca editorial.

© Del text: els autors, 1999

© De la present edició: Publicacions de la Universitat Jaume I, 1999

Edita: Publicacions de la Universitat Jaume I
Campus de la Penyeta Roja. 12071 Castelló de la Plana

ISBN: 84-8021-280-2 (segon volum)
ISBN: 84-8021-278-0 (obra completa)

Imprimeix: Castelló d'Impressió, s. l.

Dipòsit legal: CS-257-1999 (II)

NOVES DADES ARXIVÍSTIQUES SOBRE LA MORT DE JORDI DE SANT JORDI*

JAUME J. CHINER GIMENO

POSSIBLEMENT, Jordi de Sant Jordi és un dels literats medievals valencians, al costat de Joanot Martorell,¹ Ausiàs March² i Joan Roís de Corella,³ del qual coneixem més documentació biogràfica. Des dels clàssics treballs de Massó Torrents en 1902, de Nicolau d'Olwer en 1913 i 1917, o els publicats per Martí de Riquer entre 1935 i 1964 fins a la modèlica edició feta per ell i Lola Badia l'any 1984, les dades que posseïm sobre aquest poeta han anat augmentant per bé que resten encara molts punts obscurs.

Per lògiques raons d'extensió, nosaltres en aquesta breu comunicació no farem un resum de la vida del poeta sinó que, tan sols, donarem a conèixer la data exacta del traspàs de Jordi de Sant Jordi i deixarem per a d'altra ocasió tota una sèrie de noves dades biogràfiques que hem localitzat.⁴

Des del punt de vista biogràfic, d'ençà l'estat de la qüestió redactat per Riquer i Badia, tan sols conec dos aportacions al nostre coneixement de la vida del poeta. Concretament, es tracta de la comunicació de Ramon i Josep Maria Baldaquí al Congrés de l'Associació de Llengua i Literatura Catalanes celebrat a Alacant l'any 1991 i de l'article de Jesús Villalmanzo publicat a la revista

* Aquest treball s'inscriu en el projecte de recerca GV-3110/95 el qual es du a terme al departament de Filologia Catalana de la Facultat de Filologia de la Universitat de València.

1. Chiner Gimeno, J. J.: *El viure novel·lesc. Biografia de Joanot Martorell amb un fragment d'un manuscrit del Tirant lo Blanch*, Ed. Marfil, Alcoi, 1993.

2. El Consell València de Cultura l'abril de 1997 convocà un concurs per a la realització d'una nova biografia d'Ausiàs March a partir de noves recerques arxivístiques. Guanyat aquell concurs per nosaltres, eixirà a la llum el novembre de 1997 sota el títol *Ausiàs March i la València del segle XV (1399-1459)*. Entre les nombroses dades biogràfiques desconegudes allà aportades cal assenyalar la variació de la seua hipotètica data de naixement proposta per A. Pagès i l'establiment d'una nova a partir de proves documentals concloents.

3. Vid. el capítol corresponent a la biografia de Joan Roís de Corella que apareix al nostre llibre esmentat a la nota anterior.

4. En aquests moments, preparem un llarg article sobre l'autor de *Lo canbiador* on donarem a conèixer una gran part de les nostres recerques.

Caplletra nº 15 l'any 1993. Ambdós tenen com a punt central la fixació de la data i lloc de la seua defunció.

Un dels primers autors que assajaren d'establir una data per a la mort de Jordi de Sant Jordi va ésser Massó Torrents (1902: ix). Al seu treball, afirma no saber ni el lloc ni l'any del seu naixement i mort, però intenta donar una data aproximada a partir de la *Coronación de mossén Jordi* del Marquès de Santillana.⁵

Posteriorment, i gràcies a diversa documentació arxivística, Martí de Riquer situa el traspàs del poeta abans del 30 de gener de 1425, concretament «entre el juliol del 1423 i el gener del 1425; i si tenim en compte que Alfons el Magnànim no tornà a Barcelona fins el novembre del 1423, és molt possible que el nostre poeta finís la seva vida a Itàlia, i segurament molt jove, potser vers els vint-i-cinc anys» (Riquer, 1964: 159)

L'any 1984, l'erudit barceloní i Lola Badia situaren el decés entre el 12 de juny de 1424, data del darrer testament del poeta, i el 30 de gener de 1425, data en què el rei Alfons el Magnànim, a causa de la mort del poeta, traspassa a Andreu Aguiló els 600 florins d'or anuals que percebia Jordi de Sant Jordi sobre l'exportació de blat o d'altres mercaderies de Sicília (Riquer-Badia, 1984: 22)

L'any 1991 es produí un substancial avanç en la determinació de la data de l'òbit del poeta amb l'article de Ramon i Josep Mª Baldaquí. A partir de la lectura íntegra d'un document donat a conèixer per Leopoldo Piles Ros (Piles Ros, 1970: 148, document nº 114) encara que tan sols en regist, referit a la demanda de Manuel Díez de l'ofici d'alcaid i batlle de la Vall d'Uixó que havia regit Jordi de Sant Jordi abans de morir, aquestos investigadors situen el traspàs del poeta entre el 12 i el 21 de juny de 1424, i possiblement a València (Baldaquí, R.-Baldaquí, J. M^a., 1991: 258).

Dos anys després, J. Villalmanzo, qui pareix desconèixer el llibre del professor Piles de l'any 1970 i la comunicació del congrés alacantí, utilitza per a la seua hipòtesi dos nous documents sobre l'afer de Manuel Díez però, sobretot, aquell donat a conèixer per Leopoldo Piles Ros i estudiat pels Baldaquí, que ell considera desconegut (Villalmanzo, 1993: 64). Segons aquest autor, la mort de Sant Jordi es produiria entre el 12 i el 15 de juny de 1424 a Barcelona (Villalmanzo, 1993: 65-66):

5. «Se conceptua que l Marquès de Santillana escrigué l *Prohemio*, al dedicar les seves poesies al Condestable de Portugal, envers als ultims quatre anys de sa vida, o sia desde 1454 al 1458; Iñigo López suposa morts tots el poetes catalans que cita i sols fa excepció per l'Auzias March, de qui recalca que *aun vive*. Es probable que al dedicar el Marquès les seves poesies Mossèn Jordi fos mort de temps; desgraciadament no tenim la data de la composició de la *Coronacion de Mossen Jorde*, obra que deu pertànyer al millor periode productiu del Marquès de Santillana; aquella data ens aproximaria sèns dubte a la veritat»

«la informació que ens proporcionen aquests tres documents ens permet d'afirmar que *va ser el 12 de juny de 1424 o un dels dies immediatament següents, que va morir Jordi de Sant Jordi*, ja que era normal a l'època de fer comparèixer el notari davant el llit dels malalts per rebre'n l'últim testament quan es presumia que les seues esperances de vida eren molt escasses o nul·les. Els protocols notariaus estan farcits d'aquests casos, per la qual cosa no és agosarat d'afirmar que «fer el seu darrer testament» i «finar» resulten fets gairebé coincidents cronològicament.

El lapse de nou dies que ens queda entre el dia del seu últim testament (12 de juny) i el dia en què Manuel Díez (21 de juny) es presentava davant el batlle general, és més que raonable perquè els correus dugueren la notícia del decés del poeta de Barcelona a València i perquè Manuel Díez poguera al·legar les proves documentals de la promesa reial al seu favor i concertar una audiència al batlle general.

En conclusió, *si Jordi de Sant Jordi no va morir el mateix dia 12 de juny en què redactà el seu darrer testament —data que done com la més probable—, finaria dins els dies immediatament següents, posem-ne que entre el 12 i el 15 de juny, però no més tard.*

[...]

En resum, tot el que hem exposat fins ací, i a la llum dels nous documents que aporte i de la relectura d'un dels ja coneguts de manera fragmentària, *es pot concloure que Jordi de Sant Jordi degué finar a Barcelona entre els dia [sic] 12 i 15 de juny del 1424»⁶*

El document que presentem a continuació ens dóna la data exacta del traspàs de Jordi de Sant Jordi —18 de juny de 1424— però no així el lloc on va ocórrer. D'aquesta manera precisem les dades aportades en els treballs de Riquer-Badia i de Ramon i Josep M^è Baldaquí i refutem la datació proposada per Villalmanzo.

La font arxivística que hem localitzat és una anotació de tipus fiscal als llibres del Mestre Racional de València. Gairebé amb tota seguretat, cal considerar-la exacta atesa l'extremada cura que aquest funcionari i els revisors de la seua comptabilitat tenien en l'exactitud dels ingressos i pagaments de la hisenda reial. La transcripció del referit assentament comptable, que hom pot llegir al foli 255v del llibre nº 45 de la sèrie «Mestre Racional» conservada a l'Arxiu del Regne de València, és la següent:

«Item, pos en data [*Al marge dret, 53 sous 4 diners*] a'n Domingo de Monfort, comorant en la Vall d'Uxó, los quals a aquell eren deguts per salari seu et per treballs per aquell sostenguts per la guàrdia et custòdia per ell feta del castell de la Vall d'Uxó, ço és, del XVIII dia del mes de juny de l'any M CCC XXVIII

6. La cursiva és nostra.

en lo qual dia lo honorable mossén Jordi de Sent Jordi, cavaller, ladonchs alcayt del dit castell, morí e passà de aquesta present vida en l'altra tro en lo XXIIII dia del mes de agost del dit any en lo qual lo honorable mossén Manuel Díez, cavaller, axí com alcayt del dit castell pres la possessió de la dita alcaydia. Lo qual dit salari és comptat a rahó de CCC sous per any. E haví àpoca closa per Miquel de Montagut, notari, a XX dies de abril de l'any M CCCC XXV»⁷

BIBLIOGRAFIA

- BALDAQUÍ, R.-BALDAQUÍ, J. M^a. (1991): «A l'entorn de la biografia de Jordi de Sant Jordi. un document inèdit» dins *Actes del novè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes (Alacant-Elx, 9-14 de setembre de 1991)* a cura de Rafael Alemany, Antoni Ferrando i Lluís B. Meseguer, Publicacions de l'Abadia de Montserrat-Univ. d'Alacant-Univ. de València-Univ. Jaume I, Barcelona, 1993, vol. I, pp. 257-271.
- MASSÓ TORRENTS, J. (1902): *Obres poètiques de Jordi de Sant Jordi (segles XIV-XV)*, Bibliotheca hispanica, Barcelona-Madrid.
- NICOLAU D'OLWER, LI. (1913): «Literatura catalana (notes i comentaris)», *Estudis Universitaris Catalans*, VII, pp. 163-182.
- (1917): «Jordi de Sant Jordi (poesies, dates i comentaris)», *Estudis Romànics (Llengua i Literatura)*, 2, Barcelona, pp. 5-24.
- PILES ROS, L. (1970): *Estudio documental sobre el bayle general de Valencia, su autoridad y jurisdicción*, Institució Alfons el Magnànim, València.
- RIQUER, M. de (1935): *Jordi de Sant Jordi*, Barcelona.
- (1955): *Jordi de Sant Jordi. Estudio y edición*, Univ. de Granada.
- (1964): «Jordi de Sant Jordi» dins *Història de la Literatura Catalana*, vol. I, Barcelona, Ed. Ariel, pp. 654-676.
- i BADIA, L. (1984): *Les poesies de Jordi de Sant Jordi. Cavaller valencià del segle XV*, Ed. 3 i 4, València.
- VILLALMANZO, J. (1993): «Data i lloc de la mort de Jordi de Sant Jordi», *Caplletra*, n° 15, pp. 63-74.

7. Al marge esquerre figura escrit el següent text: «Àpoca. E és cert que n lo dit temps que no pagà lo salari de la dita alcaydia sinó los dits LIII sous, IIII diners»